

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20ste EEUW (Vervolg)

c) HANDBOOGSCHIETEN

Daterend uit de 15de eeuw, bleef tijdens de 19de de gewoonte bestaan dat de gemeenten onderling schuttersfeesten inrichtten.

Tijdens deze bijeenkomsten kwamen de belangrijkste schutters tegen mekaar in wedstrijd al naargelang hun specialiteit. Meestal gebeurden de uitnodigingen met omzendbrieven langs de burgemeesters om. De prijzen waren doorgaans het krijgen waard, zilveren serviezen, dito couverts en uurwerken. Prestigieuze schuttersfeesten waren deze van 9 juni 1808 te Enghien, van 24 september 1834 te Brussel, van 30 juli 1845 te Namur ter gelegenheid van de inhuldiging van de spoorlijn en de "nationale schieting" te Brussel op 9 augustus 1860.

Het bekendste gezelschap te Gent was de "*Soevereine Gilde van de Handboogschutters Sint-Sebastiaan*", ontstaan in de 14de eeuw. Ten tijde van Lodewijk van Male was deze gilde blijkbaar sinds jaren bekend. In de 15de eeuw maakte dat gezelschap deel uit van de Gentse militie en deed tevens mee aan wedstrijden door andere steden uitgeschreven. Vanaf 1548 was deze gilde op de Kouter gevestigd. Afschaft tijdens de Franse overheersing, mochten de gilden zich vanaf 1802 opnieuw inrichten en stapten de vier belangrijkste een paar jaar later als amateurverenigingen officieel mee in de optochten.

De Soevereine Gilde van de Handboogschutters heette toen "*Handboogmaatschappij Sint-Sebastiaan*". Vanaf 1837 waren ze bekend als "*Les vrais Amis*". Ze vergaderden in het café "L'Allée Verte" op de Groendreef en ze oefenden op het Bijlokeveld. Toen ze daar in 1863 wegmoesten, gingen de oefeningen tijdelijk door op het glacis van de vestingen bij de Kortrijksepoort en later buiten de Keizerpoort waar een handboogstaak was opgericht. De leden vergaderden toen in de "Rocher de Cancale", café op de Brusselsesteenweg te Ledeberg.

In 1806 werd het handbooggezelschap "*De Sociëteit der Vier Winden*" gesticht, zo genoemd naar de herberg buiten de Heuvelpoort waar ze oefenden. Herbergier Eggermont had reeds drie jaar voordien een schietstaak voor handboogschutters in zijn tuin geplant.

De vereniging "*De Koolkappers*" bestond reeds vóór 1814 te Ekkerghem. Haar leuze was "Akkerghem voorwaarts!" en haar lokaal stond bij de Sint-Martinuskerk. Het café heette "Le Rempart de Plaisance" (althoewel de "Plezante Vest" voorbij het Rabot lag). Tijdens de Franse overheersing deden ze een aanvraag tot erkenning, hetgeen positief werd beantwoord.

In 1851 kwam de schuttersmaatschappij "*De Schelde*" tot stand. Gedurende de Gentse Feesten van '54 gaven de leden demonstraties met de handboog. Hun

lokaal stond buiten de Dampoort. Daar gebeurden de oefeningen. De aangeslotenen deden ook aan teerlingspel.

In 1863 richtte het katholieke werkliedengenootschap "*Sint-Jozef*" uit de Wellilnckstraat 15, een eigen handboogschuttersgezelschap op. Ca. 1885 hadden de werkmanskringen uit de Lange Wijngaardstraat, de Groendreef, de Sint-Amandstraat, de Sint-Salvatorstraat, de Sint-Pietersvrouwstraat, de Dendermondsesteenweg, het Klein Gewad enz. eveneens een eigen schuttersclub. Het gezelschap "*De Vrede*" werd omstreeks 1870 gesticht. De leden waren artilleristen van de burgerwacht. Ze deden wapenoefeningen, ook handboogschieten en hadden zelfs een zangafdeling. Hun lokaal was aanvankelijk in de "Sodaliteit" gevestigd; later op de Scheldelaan. Jaarlijks betaalden de leden tien frank lidgeld plus evenveel entreegeld.

In oktober 1877 ontstond de "*Maatschappij der Vrije Handboogdoelshutters*". Haar oefeningen gebeurden in "De Vlaamse Tapperij" op het Begijnhofplein 13.

"*De Onpartijdige Doelshutters*" stichtten hun vereniging in het estaminet "Marsch dat Been" in de Ekkergemstraat. Dat gebeurde in 1887.

d) KRUISBOOGSCHUTTERS

Het kruisboogschieten was een dure sport. De leden van de verschillende gezelschappen behoorden dan ook doorgaans tot de financiële elite.

De oudste gilde der kruisboogschutters was alhier de "*Soevereine Gilde van Sint-Joris*", een vereniging van voetboog- of grote kruisboogschutters. (12) Ze waren in het Sint-Jorishof aan de Hoogpoort gevestigd.

Waarschijnlijk gesticht vanaf de 11de eeuw, kwam deze gilde reeds in de stadsrekeningen van 1342 voor. In 1440 werden, ten tijde van Filips de Goede, de schuttersgilden van 58 gemeenten voor een groot schietspel te Gent bijeengebracht. Een soortgelijk spel ging ook alhier in 1498 door.

Vanaf de 16de eeuw beleefde de gilde hoogte- en dieptepunten die resulteerden in bloei, afschaffen en heroprichten tot men vanaf 5 augustus 1802 opnieuw van start kon gaan. Toen in 1804 Napoleon keizer van Frankrijk werd, stapten de vier "Soevereine Schuttersgilden" en de rederijkerskamer "De Fontaine" mee in de erestoet te Gent. (13)

In 1816 zag "Sint-Joris" de kans haar samenkomsten in 't café "De Korenbloem" op Ekkergem te houden. Vanaf 1840 huurde het bestuur een stuk grond van de fabriek "La Lys" aan de Nieuwe Wandeling en tot 20 jaar later gingen de oefeningen dààr door. Een gaaistaak was daar opgericht en men bouwde er tevens een feestzaal. Na 1860 moest de gilde daar weg. Men kwam toen tijde-

---

12. Moulin-Coppens, J., De Geschiedenis van het aloude Sint-Jorishof te Gent, 1982.

13. Gentse Penningen: op. cit., p. 69.

lijk samen in een gebouw met een vrij grote tuin naast de gevangenis, eveneens aan de Nieuwe Wandeling. De "Soevereine Gilde" werd in 1886 ontbonden en in 1887 namen de leden definitief afscheid van elkaar na een schitterend banket.

Een andere bekende kruisbooggilde was deze van "*Sint-Rochus*". Ze ontstond in augustus 1820 onder het motto "Dat broer voor broeder schiet als broeders kracht ontbreekt". Haar eerst lokaal bevond zich in het Patershol, Rode Koningstraat 12. Omstreeks 1860 oefende ze in de tuin van de herberg "L'Union" op de Brugsepoort, Phoenixstraat 18.

De "*Kruisboogschuttersgilde Willem Tell*" werd omstreeks 1824 opgericht. Haar kenspreuk was "Zie recht, doe recht". Vanaf 1838 beschikte ze over een eigen lokaal in de Bagattenstraat 37. Daar gingen de oefeningen, de vergaderingen en tevens de danspartijen en banketten door. In 1846 ontving het gezelschap zijn vaandel uit de handen van de erevoorzitter Diomède Claes. Circa 1825 ontstond "*De Schutterij*", een orangistische kruisboogvereniging bestaande uit nijveraars en handelaars. Ze telde weldra 1500 leden. De 24ste augustus 1829 vierde dat gezelschap, samen met de "Société Industrielle" en de "Concorde" de verjaardag van koning Willem van Nederland.

De kruisboogvereniging "*De trouwe Vrienden*" (Les Amis Fidèles) werd opgericht in 1832. De zetel bevond zich in de Ham.

De liberale maatschappij "*La Renaissance*" werd in 1833 gesticht. De leden woonden bijna allemaal in de "Waterwijk" (Nieuwland). Haar lokaal bevond zich in de Groenstraat (nu: Moestuinststraat). De "Renaissance"-leden hanteerden de kleine kruisboog. Ze beschikten echter - zoals vele andere maatschappijen - over een rolbaan en richtten wedstrijden met de krulbol in. Omstreeks 1860 hadden ze hun eigen lokaal bij de Kortrijksepoort. In 1881 werd "De Renaissance" ontbonden.

"*De Eendracht*" ontstond in 1838 en oefende in een lokaal gevestigd in de Zaaimanstraat 13, bij de Korte Schipgracht.

Ook het orangistische bourgeois bolwerk "*L'Union*", gesticht in 1842 en ontbonden in 1900 had een tiental jaren een eigen afdeling kruisboogliefhebbers. Enkele leden scheurden zich af en stichtten de "*Société Bourgeoise*". Hun kenspreuk was "Het hek aan de oude stijl".

De liberale kruisboogschutterij "*Concordia*" werd opgericht in 1843. Zoals bij "Willem Tell", "Nemrod" en "La Renaissance" behoorden de leden integraal tot de begoede burgerij. Deze richtten elk jaar, tijdens carnaval en de Gentse Feesten, bals in die zeer bezocht werden. Door hun erevoorzitter, burgemeester Constant de Kerchove de Denterghem werd, op 27 mei 1844, de eerste steen gelegd van het lokaal in de Belgradostraat. De feitelijke inauguratie gebeurde op 29 januari 1845.

"Concordia" beoefende naast de kleine kruisboog, het bolspele en de luisterrijke banketten.

In 1843 kwam de "*Nemrod*" tot stand met als kenspreuk "Hou vast en mik

wel". Men oefende er met de voetboog. Samen met de "Fanfares amateurs" (gesticht in 1846) met dewelke ze verscheidene carnavalsoptochten organiseerde, was "Nemrod" vanaf 1847 gevestigd in het Berouw. In 1853 bouwden ze samen een lokaal in de Goudstraat. Vanaf 1872 oefenden ze op de Garenmarkt 11. De vergaderingen gingen door in het "Hôtel d'Allemagne" op de Korenmarkt.

De "Nemrod" hield op te bestaan in 1887. Haar vlag werd aan het archeologisch museum geschonken.

In maart 1845 werd de kruisboogmaatschappij "*Gemmy*" opgericht, genoemd naar de zoon van Willem Tell. Deze vereniging had haar eerste oefen- en vergaderlokaal in het estaminet "De Meerminne" in de vroegere Zaaimanstraat 45, bij de Sint-Margrietstraat. Vanaf 1847 was hun lokaal "In de Groene" bij de Minnemeersbrug.

"*De verenigde Vrienden*" (Les amis réunis) kwam tot stand in 1847. Men oefende in "Het blauwe Lam" op de Brabantdam 75. In 1853 droeg de maatschappij het erevoorzitterschap van de club op aan Jan I, Hertog van Brabant. Eveneens in 1847 stichtte men de kruisboogvereniging "*Eendracht maakt Macht*". Haar lokaal lag aanvankelijk in de herberg "Het gouden Hoofd" op de Veemarkt, later in "Het IJzeren Kruis" in de Sleepstraat 13. Aan het eind van de 19de eeuw oefenden ze in de Stokerstraat 43. Deze liberale groep telde ca. 40 leden. In het estaminet "Het Boldershof" in de Sint-Amandusstraat ontstond in 1850 de scherm- en kruisboogmaatschappij "*Jeanne d'Arc*". Aan de dames werden er danslessen gegeven. Vijfendertig jaar nadien werd de "*Jeanne d'Arc*" ontbonden.

Omstreeks de helft van de 19de eeuw werden nog verschillende kruisboogverenigingen opgericht. Dat was o.m. het geval met de "*Jan I, Hertog van Brabant*" op de Heuvelpoort, "*Amor et Concordia*" in de Lange Violettenstraat, de "*Sint-André*" bij het Spanjaardkasteel en "*L'Alliance*" waarvan we het lokaal niet konden localiseren.

De "*Sint-Salvator*" kwam in 1857 tot stand. Haar lokaal was "De nieuwe Rollebaan" bij Edward Finas in de Sleepstraat 102. In datzelfde gebouw oefende de schuttersmaatschappij "*De Standvastigheid*", gesticht in 1861. Zeven jaar later ontstond de kruisboogmaatschappij "*Borluut*". Haar oefen- en stamcafé was "De Leeuw van Vlaanderen" in de Sint-Margrietstraat 9. In 1900 werd deze vereniging ontbonden.

e) BLAASPIJPSCHIETEN

Blaas-, bal-, bol- of flèchepijpen zijn buizen, tot 2,5 m lengte, voorzien van een mondstuk met een opening van ongeveer 2 cm en doorgaans in hout gemaakt. Naar een al dan niet bewegend doel blies men doorheen deze pijpen erwten, kogeltjes in potaarde of pijltjes.

De 14e augustus 1821 werd de vereniging van blaaspijpschutters "*Utopia*" opgericht. Ze telde nooit meer dan een dertigtal leden, allen uit de beste families uit het Gentse. Aanvankelijk uitsluitend gesticht tot het inrichten van culinaire bijeenkomsten, kwam er later het schieten met de blaaspijp in de hoogte en het oefenen met pistool en karabijn bij. Daarenboven beschikte "*Utopia*" over twee kanonnen waardoor ze trouwens in het vaarwater kwam van de hoofdgilde "Sint-Antoon" die prompt daaromtrent een petitie indiende. Het eerste lokaal der "*Utopia*"-leden bevond zich op de Visserij, later aan de Coupure. In 1847 verdween deze vereniging van het toneel.

Van de blaaspijpmoetschappij "*De Vriendschap*" bezit de bibliotheek van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen te Gent een medaille, vervaardigd in 1824. Zodat we zeker mogen stellen dat dit gezelschap jaren daarvoor werd opgericht.

De blaaspijpvereniging "*Iever en Eendracht*" werd in 1832 gesticht. Waarschijnlijk vergaderde ze in het café "De Hert" in de Phoenixstraat. Omtrent 1839 oefende ze in "De Ooievaar" in het Schouwvagerstraatje. Deze groepering telde toen 35 leden en beschikte over een eigen vaandel.

De herberg "De Ster" op de Vrijdagmarkt was het lokaal van de blaaspijpschutters "*De Eendracht van Vlaanderen*", gesticht in 1858. Officieel stonden ze bekend als de "*Société du tir au But à la Sarbacane*".

Met het doel een grote, omvattende maatschappij te vormen, verenigden in 1860 verscheidene gezelschappen zich onder de benaming "*La Flèche*". Maandelijks grepen er schietingen plaats in de eigen lokalen, doch de zetel was in het estaminet "De Camelia" in de Rode Koningstraat 8 gevestigd.

De tien verenigingen hadden respectievelijk hun vergader- en oefenlokaal in de herbergen "De Arend" (Nieuwland), "Het Hertje" (Buiten de Antwerpse Poort), "De Gewilligaard" (Buiten de Brugse Poort), "De ware Vrienden" (Ossenmarkt), "Het Flèchegezelschap" (Groendreef), "De welgezinde Hollanders" (Mariakerke), "De Koolkappers" (Contributiestraat), "De welgezinde Jonkheid" (Phoenixstraat), "De Goelknappers" (Buiten de Muidepoort) en "Het zal wel gaan" (Dampoortstraat). (14)

In 1885 werd, in de Phoenixstraat, de maatschappij "*De Blaaspijp*" opgericht. In 1910 bestond ze nog steeds want toen vierde ze haar vijftienvintigjarig bestaan.

Lode HOSTE
(t vervolgt)

---

14. Stedelijk Archief Gent, Inventaris W.XXII, 19e-eeuwse Gentse Maatschappijen, Afdeling W 3.